

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра банківської справи

Допущено до захисту
Завідувач кафедри _____ Л.В. Кузнєцова
“ _____ ” _____ 2019 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності «Фінанси та кредит»
за темою:
«Кредитна діяльність банків України»

Виконала: студентка 4 курсу, групи 1
факультет фінансів та банківської справи
спеціальності 6030508 «Фінанси та кредит»
ПЯНИКОВА А.Ю.
Керівник: к.е.н., ст. викладач
ГАРКУША Ю.О.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАВОВІ ЗАСАДИ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ.....	5
1.1. Кредитний ринок та його інструменти сприяння розвитку ринкової економіки	5
1.2. Правові основи кредитних відносин та організація діяльності банків на кредитному ринку	16
Висновки до першого розділу.....	22
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ОСОБЛИВОСТІ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ УКРАЇНИ	24
2.1. Етапи та чинники розвитку кредитної діяльності банків України	24
2.2. Аналіз розвитку процесів кредитування корпоративного сектору економіки	43
2.3. Оцінка розвитку банківського роздрібного кредитування в Україні	50
Висновки до другого розділу.....	59
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ В УКРАЇНІ.....	60
3.1. Концептуальні засади розвитку кредитного ринку України.....	60
3.2. Стратегічні напрями реалізації завдань розвитку процесів кредитування банків України.....	67
Висновки до третього розділу	79
ВИСНОВКИ	81
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	83

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасний кризовий стан національної економіки, супроводжується тривалою девальвацією та посилюється нестабільною військово-політичною ситуацією в державі вимагає розробки неординарних заходів його подолання через стимулювання соціально-економічного розвитку на основі реалізації стратегічних програм відновлення національної економіки. Втім реалізація таких програм потребує значних фінансових ресурсів, вагому частку з яких могли б забезпечити кредитні кошти, залучені банками.

Водночас, відзначається вкрай неефективне функціонування національного кредитного ринку, спричинене недосконалим законодавчим регламентуванням та інституційною структурою, значними кредитними ризиками, надвисокими нерациональними процентними ставками, обмеженим переліком кредитних послуг, які зосереджені переважно у сегменті банківського кредитування, дефіцитом кредитних ресурсів, недовірою населення до фінансових посередніх тощо. Сьогодні системною проблемою національних банків є насамперед нагромадження значних масштабів проблемної кредитної заборгованості та зростаючі кредитні ризики в усіх сегментах кредитного ринку через політико-економічну нестабільність, що обмежує кредитування національної економіки.

Дослідженню проблем кредитування присвячено багато наукових праць провідних вітчизняних і зарубіжних учених. Зокрема, проблемам функціонування банківського кредитування присвятили свої праці: О. Вовчак, О. Дзюблюк, Б. Івасів, В. Коваленко, Л. Кузнецова, О. Морозова, Л. Примостка, Н. Шелудько, Н. Шульга, Н. Бунге, А. Ган, Ш. Коклен, Дж. Ло, Х. Мінські, А. Сміт, Й. Шумпетер та інші.

Переважно дослідження науковців обмежуються лише аналізом та оцінкою банківського кредитування. Поза увагою залишаються всі сегменти

кредитного ринку, що зумовлює актуальність і необхідність дослідження проблем функціонування та розвитку різних секторів кредитного ринку.

Метою дипломної роботи є вивчення науково-методичних підходів та розробка рекомендацій щодо забезпечення ефективного функціонування та розвитку секторів кредитного ринку України.

Для досягнення поставленої мети у кваліфікаційній роботі вирішено такі завдання:

- обґрунтувати теоретичні засади функціонування кредитного ринку;
- обґрунтувати етапи становлення кредитного ринку України;
- визначити чинники зростання проблемної заборгованості за кредитами та запропонувати шляхи її мінімізації;
- розробити стратегічні засади розвитку секторів кредитного ринку України;

Об'єктом дослідження є процеси кредитної діяльності банків України.

Предметом дослідження є методичні підходи та економічні і особливості функціонування різних секторів кредитного ринку.

Методи дослідження. У роботі застосовано сукупність методів наукового пізнання: методи: аналізу і синтезу, історичний та логічний підходи; графічний, статистичних порівнянь, індукції та дедукції – для аналізу тенденцій розвитку національного кредитного ринку та його сегментів; систематизації для класифікацій чинників, що впливають на кредитну діяльність банків України.

Інформаційну базу дослідження становлять законодавчі та нормативно-правові акти, що регулюють кредитні взаємовідносини в Україні, звітні дані Національного банку України, банків України, а також монографії та наукові публікації вітчизняних і зарубіжних авторів з проблематики дослідження.

Висновки до розділу 3

Проведене дослідження кредитної діяльності банків доводить, що для підвищення ефективності кредитної діяльності банків, фінансово-економічні заходи необхідно спрямовувати на:

- відновлення стабільної роботи та підвищення фінансової стійкості банків шляхом нарощування їх капіталізації;
- впровадження у банківській практиці сучасних систем управління кредитними ризиками;
- скорочення обсягів проблемної заборгованості банків.

Заходи із стабілізації банківської системи та підвищення її фінансової стійкості повинні стати засадничими з-поміж інших фінансово-економічних заходів та базуватися на підвищенні рівня її капіталізації. Високо капіталізована банківська система — це важлива складова кредитного ринку, яка сприяє мобілізації й вільному руху капіталів, нагромадженню кредитних ресурсів для забезпечення банківської інвестиційної активності, може гарантувати стійкість банків до кризових явищ. Однак сьогодні рівень капіталізації вітчизняного банківського сектору є недостатнім.

Для визначення доцільності та підвищення ефективності іноземних кредитів необхідно використовувати ті ж показники, що і для кредитів, наданих за рахунок коштів Державного бюджету. Водночас, Рахункова палата України та Державна казначейська служба України повинні оприлюднювати отримані результати та адекватно реагувати на виявлені недоліки або й зловживання.

Отож, реалізація запропонованих фінансово-економічних заходів із вдосконалення функціонування кредитного ринку загалом та його сегментів дасть змогу ефективніше формувати та використовувати наявні кредитні ресурси, що активізує кредитну діяльність кожного із сегментів ринку та позитивно відобразиться на обсягах кредитів, наданих у національну економіку. Водночас успішна реалізація фінансово-економічних заходів

безпосередньо залежить від законодавчого та інституційно-організаційного забезпечення.

ВИСНОВКИ

Результати дослідження дозволили сформулювати такі висновки:

1. Кредитний ринок є важливою складовою фінансового ринку та безпосередньо впливає на розвиток національної економіки, забезпечуючи надходження фінансових ресурсів та стимулюючи зростання виробництва і рух капіталу всередині країни. Основною передумовою формування кредитного ринку є розвинений інститут держави та його законодавче регламентування.

2. Сутність кредитного ринку слід розглядати з позицій його суб'єктно-об'єктного складу як сукупність регламентованих державою економічних відносин, що зумовлені рухом позикового капіталу між позичальниками і кредиторами на умовах принципів кредитування за можливої участі фінансових посередників.

3. Структуризація кредитного ринку зумовлена реальними економічними процесами та покладеними на нього завданнями і функціями. З позицій функціонального підходу та особливостей організації кредитних відносин структура кредитного ринку визначається як сукупність соціально-економічних відносин і зв'язків між його складовими елементами, до яких віднесено такі сегменти: банківського, небанківського, міжбанківського, міжгосподарського, державного та міжнародного кредитування із власною системою інститутів та нормативно-правовою базою, що їх регламентує. Виділені структурні сегменти кредитного ринку тісно взаємодіють між собою, утворюючи єдину цілісну систему кредитного ринку. З цих позицій кредитний ринок трактується як багатогранне економічне явище, яке об'єднує як міжсуб'єктні, так і міжтериторіальні кредитні відносини.

4. Основа дослідження функціонування та розвитку кредитного ринку базується на врахуванні ринкових засад його організації відповідно до загальних закономірностей функціонування ринків загалом та з урахуванням інституціональних особливостей, що охоплюють науково-методичні підходи до трактування понять та формування відповідного понятійного апарату, притаманного кредитному ринку, який включає: інституційну структуру кредитного ринку, інститути інституційної структури, інституційний механізм кредитного ринку, інструменти кредитного ринку, механізм функціонування кредитного ринку, кредитний механізм, механізм кредитування тощо.

5. У функціонуванні кредитного ринку України (від початку становлення незалежності України і до сьогодні) простежується сім етапів, які відповідають макроекономічним тенденціям розвитку банківської системи і небанківських фінансових посередників, враховують вплив умов і сукупності чинників формування інституційно-організаційного середовища кредитного ринку та кризових періодів в економіці і фінансовому секторі: *1 етап (1991–1996 рр.)* – зародження інституційної структури кредитного ринку; *2 етап (1997–1999 рр.)* – перша фінансова криза. Сповільнення розвитку кредитного ринку; *3 етап (2000–2006 рр.)* – активний розвиток кредитного ринку. Нарощування кредитної експансії; *4 етап (2007–2008 рр.)* – кредитний бум; *5 етап (IV кв. 2008 р.–2009 рр.)* – друга фінансова криза. Занепад кредитного ринку; *6 етап (2010–2013 рр.)* – відновлення кредитного ринку та його зростання; *7 етап (від 2014 р. і по теперішній час)* – криза кредитування.

7. Чинниками (причинами) виникнення ризиків виступають зовнішнє середовище функціонування кредитного ринку, фінансово-економічна діяльність кожного окремого суб'єкта ринку та кваліфікація персоналу. Найвагоміший вплив на функціонування кредитного ринку мають ризики, які генерують кредитори та позичальники в процесі реалізації кредитних відносин та провадженні кредитної діяльності, базовим з-поміж яких є

кредитний ризик, який супроводжує кредитні відносини і може призвести до настання негативних наслідків для обох суб'єктів таких відносин. Рівень кредитного ризику вимірюється часткою проблемних кредитів у кредитному портфелі кредитора. Поглиблена класифікація ризиків кредитної діяльності виокремлює прямі і непрямі ризики в розрізі кредиторів кредитного ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аакер Д. Стратегическое рыночное управление. Бизнес-стратегии для успешного менеджмента. СПб.: ПИТЕР, 2008. 544 с.
2. Бортніков Г. П., Любіч О. О. Удосконалення процесу розробки стратегії розвитку банківського сектору України. *Фінанси України*. 2016. № 9. С. 29–52.
3. Господарський кодекс України від 16.01.2003. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
4. Гулик Т. Тенденції розвитку ринку банківських послуг з кредитування корпоративних клієнтів в Україні. *Банківська справа*. 2017. № 6. С. 12–25.
5. Довгань Л. Є., Каракай Ю. В., Артеменко Л. П. Стратегічне управління. навч. посіб. 2-ге вид. Київ: Центр учбової літератури, 2011. 440 с.
6. Домовец И. В. Гражданско-правовое регулирование активных банковских операций с участием корпоративных клиентов: дис.... канд. юрид. наук: 12.00.03, Москва, 2007, 199 с. РГБ ОД, 61:07-12/1132.
7. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
8. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.2009. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
9. Закон України «Про захист економічної конкуренції» від 11.01.2001. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
10. Закон України «Про інститути спільного інвестування» від 05.07.2012. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>.

11. Закон України «Про іпотечні облігації» від 22.12.2005. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
12. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12.07.2001. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
13. Каплан Р. С., Нортон Д. П. Сбалансированная система показателей: от стратегии к действию; пер. с англ. 2-е изд., испр. и доп. М.: Олимп-Бизнес, 2004. 320 с.
14. Клименко С. М., Омеляненко Т. В., Барабась Д. О., Дуброва О. С., Вакуленко А. В. Управління конкурентоспроможністю підприємства: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2008. 520 с.
15. Климушка Т. Підходи до сегментації корпоративних клієнтів банків. *Банківська справа*. 2007. № 2. С. 37–44.
16. Краевая А. Прибыльность как категория для сегментации клиентов. *Банковская практика за рубежом*. 2007. №12(108). С. 40–43.
17. Кузнєцова Л. В. Банківське кредитування корпоративного сектору економіки в умовах циклічності: монографія. Одеса : Видавництво «Атлант». 2018. 384 с.
18. Кузнєцова Л. В. Діяльність банків на кредитному ринку в умовах асиметрії інформації: монографія. Одеса : Видавництво «Атлант». 2015. 360 с.
19. Кузнєцова Л. В. Методичні основи розробки стратегії розвитку корпоративного кредитування в банку. *Збірник наукових праць ЧДТУ. Серія «Економічні науки»*. Випуск 47 (61). 2017. С. 90–97.
20. Лаврененко В. В. Концепція ключових показників ефективності (КПІ) в управлінні підприємствами. *Стратегія економічного розвитку України*. 2010. Вип. 26–27.
21. Лаврушин О. И. Банковское дело. М.: Кнорус. 2009. 768 с.
22. Литвинцева А. М. Разработка моделей оценки эффективности деятельности банка по работе с корпоративными клиентами: дисс. ... канд. экон. наук. М., 2011. 127 с.

23. Лютий І. О., Солодка О. О. Банківський маркетинг : підручник. Київ: ЦУЛ, 2009. 776 с.
24. Макаров И. С. Управление рисками группы связанных заемщиков в системе риск-менеджмента банка: дисс. ... канд. экон. наук: 08.00.10. М., 2013.
25. Масленченков Ю. С., Тронин Ю.Н. Работа банка с корпоративными клиентами: учеб. пособие для вузов. М.: Юнити-Дана, 2003. 358 с.
26. Маслова Н. О. Теоретичні аспекти обслуговування корпоративних клієнтів банку. Молодий вчений. 2015. № 7(1). С. 87–91. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2015_7%281%29__19
27. Методичні рекомендації в сфері банківського регулювання Базель II. URL: http://www.bis.org/list/bcbs/page_1.htm.
28. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку № 24 «Розкриття інформації про зв'язані сторони». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
29. Міжнародний стандарт фінансової звітності 8 (МСФЗ 8) «Операційні сегменти». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
30. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» №73 від 07.02.2013. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
31. Основні принципи ефективного банківського нагляду (Основні Базельські принципи). URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=45251>.
32. Офіційний сайт Bain & Company: Дослідження Corporate-Banking: Der Kampf um den Mittelstand. Die Stude. 2012. URL: khttp://www.bain.de/Images/BainBrief_Corp.Banking_Kampf%20um%20den%20Mittelstand_Final.pdf.
33. Офіційний сайт НБУ. URL: <https://bankenverband.de>.
34. Офіційний сайт ПАТ «Альфа–Банк». URL: <https://alfabank.ua>.
35. Офіційний сайт ПАТ «ВТБ Банк». URL: <https://vtb.ua>.
36. Офіційний сайт ПАТ «Креді Агріколь Банк». URL: <https://credit-agricole.ua>.

37. Офіційний сайт ПАТ «ОТП Банк». URL: <http://www.otpbank.com.ua>.
38. Офіційний сайт ПАТ «Райффайзен Банк Аваль». URL: <http://www.aval.ua>.
39. Офіційний сайт ПАТ «Сбербанк». URL: <https://www.sberbank.ua>.
40. Офіційний сайт ПАТ «Укрсиббанк». URL: <http://www.ukrsibbank.com>.
41. Офіційний сайт Федеральної асоціації німецьких кооперативних банків (BVR). URL: <https://www.bvr.de>.
42. Парасій-Вергуненко І.М. Методика аналізу клієнтської бази банку. / *Фінанси України*. 2005. № 10. С. 68–75.
43. Перелік діючих банків в Україні станом на 1 липня 2018 року. URL: <https://bank.gov.ua>.
44. Податковий кодекс України від 02.12.2010. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
45. Постанова Правління Національного банку України «Про затвердження Положення про визначення пов'язаних із банком осіб» № 315 від 12.05.2015. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
46. Постанова Правління Національного банку України «Про схвалення Методичних рекомендацій щодо порядку складання приміток до фінансової звітності банків України» № 965 від 29.12.2015. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
47. Примостка Л. О. Фінансовий менеджмент у банку. 2-ге вид., доп. і перероб. Київ: КНЕУ, 2004. 468 с.
48. Рекомендація Комісії 2003/361/ЄС від 6 травня 2003 року щодо виділення мікро-, малого і середнього бізнесу. URL: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2003:124:0036:0041:de:PDF>.
49. Рішення Правління Національного банку України «Про розподіл банків на групи на 2017 рік» № 76-рш від 10.02.2017. URL : <http://bank.gov.ua>.
50. Саркисянц А. Анализ клиентской базы в коммерческом банке. *Бухгалтерия и банки*. 2007. №11. С. 23–31.
51. Сотнікова Д. В. Ідентифікація поняття стратегічних ресурсів підприємства. *Ефективна економіка*. 2012. № 10.

52. Тихомирова Е. В. Модернизация российского рынка кредитных банковских продуктов для корпоративных клиентов: дисс. ... канд. экон. наук. СПб., 2012. 424 с.
53. Унинець О. М. Сегментування як засіб розширення клієнтської бази банків. *Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України (економіка, право)*. 2013. № 3. С. 142–148. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvnudpsu_2013_3_21.
54. Федірко В. В. Визначення критеріїв сегментації клієнтів банку: проблеми та перспективи. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2009. № 7. С. 32–37.
55. Цивільний кодекс України від 16.01.2003. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
56. Черкес Р. Б. Сегментування ринку як умова підвищення якості обслуговування клієнтів банківських установ. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2011. № 6, Т. 4. URL: http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2011_6_4/142-147.pdf
57. Шимкович В. Классификация клиентов как средство увеличения прибыли. *Банк. практика за рубежом*. 2005. № 10 (82). С. 40–46.